

Brieven van Gabriël

medegedeeld door Mr. H. F. W. JELTES

BIJ de door Dr. van Gelder in den vorigen jaargang gepubliceerde brieven van Gabriël uit diens eerste Brusselsche jaren, sluiten de hieronder volgende brieffragmenten uit dienzelfden en lateren tijd zich gevoegelijk aan. Brussel herbergde tusschen 1860 en '70 een kolonie Nederlandsche schilders, die sedert slonk; van hen bleef de een veel langer dan de ander. Willem Roelofs kwam er eind 1846 of begin '47 en bleef er tot in het einde van Juli 1887. Hem volgde in 1857 de tien jaar jongere veeschilder J. H. L. de Haas, die er tot '69 zijn vaste woonplaats had, daarna herhaaldelijk door zijn verblijf te Munchen afgewisseld. Gabriël woonde in Brussel van 1860 tot '84, toen hij zich in Den Haag vestigde, waar hij nog negentien jaren leefde en arbeidde. Mollinger, Roelofs' leerling en intieme vriend, is blijkens een brief van dezen laatste van Maart 1862, eenigen tijd vóór die dateering in de Belgische hoofdstad gekomen, welke hij vóór het najaar van '65 voor goed moet hebben verlaten; in dit laatste jaar arriveerde er, na zijn voor zijn toekomst beslissenden Antwerpschen studietijd, Alma Tadema, die in '70 naar Londen verhuisde. Het volgend jaar, 1866, voegen zich David en Pieter Oyens en H. W. Mesdag bij de Hollandsche schilders, van wie de beide tweelingbroeders tot hun dood toe onafgebroken in Brussel bleven wonen, — David alleen met een tusschenperiode van een vierjarig verblijf te Arnhem (1896—1900) aan den Utrechtschen Weg — alzo David (die er vijfmaal verhuisde) tot 1902 en Pieter tot 1894. Mesdag bleef er slechts tot 1869, waarna Den Haag zijn woonplaats en Scheveningen het terrein van zijn werkzaamheid werd. Eén jaar vóór zijn vertrek had Charles Storm van 's Gravesande, de naderhand zoo vermaarde etser, in Brussel zijn tenten opgeslagen, waar hij zich aanvankelijk onder Roelofs' leiding op de schilderkunst toeleigde, alvorens hij zich, voor heel zijn verder leven, aan de graphische kunst toewijdde; nagenoeg tien jaren bleef Storm in Brussel.

Evenals H. W., was ook diens twee jaar oudere broeder Taco Mesdag (1829—1902), de schilder der Drentsche heide, in deze stad de aanvulling van zijn Groningsche academieopleiding komen zoeken en naderhand evenzoo Taco's latere echtgenoot, Gesina van Calcar (geb. 1851), die op dezelfde academie en bij denzelfden leermeester, Egenberger, onderricht ontving.

In Brussel genoten zij beiden het zooveel artistieker onderwijs van Gabriël, die de liefde voor de picturale schoonheid van de natuurzelve in hen wist te ontsteken, zoowel door zijn schilderopvatting als door heel zijn persoonlijkheid, en op de ontwikkeling van beider kunstsmaak van grooten invloed was. Gesina van Calcar koos zich tot persoonlijke beoefening

ning een onderwerp, dat Gabriël nu en dan, geheel voor eigen genoegen, als ter verstrooiing, met fijne en zeer persoonlijke charme behandelde, het bloemstuk, somtijds rozen, maar vooral de violen in hun verscheidenheid van kleur en karakter.

In 1882 keerde zij naar het vaderland en haar provincie terug; Gabriel en zijn echtgenoot bleven Geesje een trouwe genegenheid toedragen, ook toen zij later elkaar in hun gemeenschappelijke woonplaats Den Haag wedervonden. De vaderlijke gevoelens van den ouden leermeester kan men uit onderstaande citaten voldoende leeren kennen. Hartelijk en duurzaam was Gabriel's vriendschap trouwens jegens al zijn oude vrienden en verscheidene zijner leerlingen. Tot zijn oudste goede bekenden behoorde o.a. de vroeger aan 's Rijks Prentenkabinet verbonden graveur J. A. Boland; met dezen en met De Haas had hij, nog vóór zijn vertrek naar Brussel, in Oosterbeek gewerkt en omgegaan.

Gabriël's begaafde leerling te Brussel was in later jaren (omstreeks 1879) gedurende eenigen tijd W. B. Tholen, die steeds een groote vereering voor hem bleef bewaren, terwijl Tholen bij voortdurend een levendige belangstelling van zijn leermeester ondervinden mocht.

Het eerste van het hieronder medegedeelde valt nog in den moeilijken begintijd te Brussel, waarop Dr. Van Gelder reeds wees, dien tijd, die nooit heelemáál voorbij was, getuige nog een briefje van 4 November 1876 aan den Amsterdamschen kunsthandelaar Caramelli, waarin Gabriël hem bericht van ontvangst van eenige aquarellen vraagt, die hij voor Arti inzond, en tevens, of ze daar wel geëxposeerd zijn en „hoe men er over denkt”. Zelfs in zijn besten en gelukkigsten tijd zou den grooten landschapschilder deze onzekerheid omtrent de hooge qualiteit, de artistieke voortreffelijkheid van zijn werk, die pijnlijke ongewisheid, die onrust bijna, over het oordeel der menschen, nooit meer geheel en al verlaten.

[Aan Prof. *Henri Hymans*, eerst conservator bij, later directeur van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel] ¹⁾.

Schaerbeek, 14 April 1867.

Amice.

Wees zoo goed, indien het niet te laat is, de titel *l'Après-Midi* uit te schrabben en eenvoudig maar paysage te zetten om den eenvoudigen rede, dat zij met den anderen geen contrast genoeg maakt, daar ik het moment genomen heb dat de zon begint te kleuren en haar [zij] doordien er damp is, door velen voor een morgen aangezien zal worden.

Mauve zal een anderen aquarelle zenden.

Geloof mij inmiddels

U zeer toegenegen Vriend
P. J. C. Gabriel.

WelEdele Heer H. Hymans

Sec. d. Soc. d. Aquarellistes

Bruxelles.

¹⁾ De bekende kunsthistoricus, die ook de kunstontwikkeling van zijn eigen tijd van nabij meeleefde en bevriend was o.a. met Willem Roelofs en Gabriël.

Monsieur P. Stortenbeker, artiste Peintre. Spui, La Haye. ¹⁾

Brussel 25 Maart 1877.

Waarde vriend Stortenbeker. Ja dat is goed, schrijf Klaas de dag en het uur waar hij U te Rotterdam vinden kan, zijn adres is (Klaas Boom, aan de tolboom te Kortenhoeft nabij 's Graveland). —

Het zou mij spijten indien gij den 31sten niet bij de opening 1 h : $\frac{1}{2}$ waard, beloofd chique te zijn — mooye Italiaansche aquarellen groot en duur, 3000 fl.

Gabriel.

Monsieur P. Stortenbeker, artiste Peintre. Spui, La Haye.

Brussel 1 Jan. 78.

Ik zag heden Pecquereau, welke mij te kennen gaf, dat hij U gaarne eene teekening zou offereen om in Uwe colectie in de cercle ²⁾ te figureren, of liever gezegt om het genoeg te hebben tot Uwe colectie te behooren en als zoodanig op de kunstb[eschouwing] in de cercle te fig[ureren]. si je savais, me dit-il, qu'il acceptait je vous dirais en choisissez une des quatres, que vous trouviez si bien — ik vind dat zulks niet af te slaan is, Pecquereau heeft er die prachtig van kleur zijn.

Gabriel.

Monsieur P. Stortenbeker, artiste Peintre, Exposition Universelle
au Champ de Mars. Compartiment Hollandais. Paris.

Vriend Stortenbeker.

Ik zou gaarne weten of gij nog lang te Parijs blijft, zoo niet, zullen wij het genoeg hebben, U een paar dagen ten onzent te zien?

P. J. C. Gabriel

Bruxelles le 27 July 1878, 331 rue rogier.

Monsieur P. Stortenbeker. artiste Peintre. Spui, La Haye.
331 rue rogier.

Brussel 19 July 79.

Amice.

Ik heb eenige teekeningen voor den Haag ³⁾ opgezonden, waaronder er enkelen zeer goede zijn zooals Pecquereau, Oyens. doet U best dat zij goed geplaatst worden want over het algemeen is men hier niet zeer tevreden over de Haagsche plaatsers, enfin de comm: van plaatsing moet het maar weten zoowel voor het tegenwoordige als de gevolgen voor de toekomst — —

Zoo spoedig ik wat opgeknappt zal zijn kom ik in Holland wat studeeren

als steeds Uw vriend

Gabriel.

[adres als voren]

Brussel 26 Jan. 82.

Waarde Vriend Stortenbeker.

Gij vraagt mij of ik iets naar Weenen zend — neen, ik exposeer niet, ik heb niets wat ik oordeel voor die Expositie geschikt te zijn. — De Heer Ronner spreek ik niet meer, dus weet niet of hij Exposeerd — wat een naar weêr om te werken en overal Expositien

Uw toegenegene Vriend

Gabriel.

¹⁾ De hier afgedrukte brieven aan Stortenbeker bevinden zich in het Haagsche Gemeente-archief.

²⁾ Waarschijnlijk de Holl. Teekenmaatschappij (opgericht in 1876) of anders een kunstbeschouwing in „Pulchri Studio”.

³⁾ Waarschijnlijk weer voor een tentoonstelling der Hollandsche Teekenmaatschappij.

[adres als voren]

Brussel 25 febr. 83.

Amice.

. Ik heb teekeningen aan Tersteeg en Mesdag gevraagd, wanneer er toestem-
mend beantwoord kan worden zou ik gaarne [hebben] dat zij in Uw portefeuille aan die
Societeit werden opgezonden — de veele ophanden zijnde Exposities zullen maken van
geene teekeningen te kunnen maken

Gabriel.

Scheveningen, 10 Mei 90.

Amice Piet.

Heden morgen ben ik de Expositie gaan zien en brengt U met deze mijne dank
voor de uitmuntende plaatsing van mijne Schilderijen, ik zou het zelve niet zoo hebben
durven doen.

Vriend Blommers naast het mijne schijnt minder tevreden te zijn, volgens zijn zeggen
wenscht hij verplaatst te worden en heeft ook zulks verzocht. ik hoop dat hij er voordeel
bij zal hebben maar hoop ook dat het mijne daardoor geene schade mag leiden. de
Expositie, het geheele overzicht bevalt mij oneindig meer dan ik in de laatste tijd gewoon
was geworden te zien — ik hoop U nog wel eens te ontmoeten. na veele groeten ook die
mijner vrouw

B à v.

Gabriel.

[Aan W. B. Tholen.]

331. rue rogier.

Brussel, 14 Oct. 1879.

Vriend Tholen.

Uw brief van 9 ll. is mij goed in handen gekomen en dank U en de Uwe wel voor
de lieve attentie betreffende mijn succes te Munchen; gij moet weten dat ik nog te
Kortenhoeft ben geweest om eenige studies te maken en ik slechts sinds een paar dagen te
huis ben, ik had gaarne nog langer buiten gebleven maar mijn zijn alhier was noodzakelijk;
gaarne had ik U en Uwe ouders nog bezogd maar men verliest met dat heen en weer
gaan zooveel tijd en de studie is zoo lang, de tijd zoo kort, en dan de vrees van een
schoon oogenblik, waarop men altijd staat te wachten en toch maar zelden komt, te ver-
liezen en waar zoo veel geluk van af kan hangen, doet je genageld aan den plek zijn
alwaar ge het hoopt van daan te halen. Helaas ik kom zoo zelden tevreden over mij
zelve te huis, en meer dan al te veel, heeft men al eens het geluk gehad zoo iets te ont-
moeten, dan is den indruk of liever den afdruk van hetgeen men een oogenblik zag zoo
flauw dat het verdrongen word door veele andere indrukken, die men op het zelfde
oogenblik of later ontving; eene menigde studies waarmede men verlegen is wat te beginnen,
want de afdrukken der glichés zijn allen gevlekt en onduidelijk voor het geheugen ge-
worden, en er blijft U niets over dan de hoop dat het gevoel je helpen zal. Het gevoel,
welke een flauwe hoop, gewoonlijk is zij ziekelijk van aard, wat kan men van een ziekelijke
toestand verwachten — neen, weten is beter, tracht U dat meester te worden, door *veel*,
veel buiten te werken en alles gade te slaan opdat gij later aan een enkele blik genoeg
hebt om daarna na Uw werkplaats te gaan en het terstond, alvorens een tweede indruk
te ontvangen, op het doek te zetten en zulk een doek, hoe groot ook, in een paar dagen
in elkander te zetten en het des noods vooraf te kunnen verklaren. Ziet nooit, wat of hoe
een ander het deed, is Uw zien of gedachte niet net zoo goed als van ieder ander; lukt
het u in den beginnen niet, het is daarom geen bewijs dat gij het mis hebt, misschien

zou ik U het kunnen bewijzen want om iets nieuws voor te brengen is geen gemakkelijke zaak en vereischt tijd van zoeken. maar houd U wel voor dat gij zulks nimmer uit boeken of op Uw atelier nog op anderen zult vinden, maar wel in de open natuur, de eenige bijbel van Gods grootheid —

Wanneer ik bij toeval nog eens in Holland mogt komen zal ik het zoo inrigten dat ik U te Gouda (indien gij er nog zijt) aandoe alvorens verder te gaan.

Van der M. . . . gaat goed vooruit, ik heb werk van hem gezien, hij is wel student, maar studeer liever op U zelve, het is zoo verleidelijk met iemand te zijn die wat meer ondervinding heeft, maar tevens zeer gevaarlijk. Ziet eens! ik ben van gevoelens, dat het beter is niets te zijn dan ten halve. *Weest wat, weest U zelve, zoo niet, gooi uw palet in 't vuur.* Vormt een school zoo gij wilt, maar het moet uit U komen, maar gij zelve mag tot geen school behooren.

Zoo als het mij voorkomt is er veel hoop dat gij die plaats te Kampen zal hebben, ik wensch het U van harte toe, het is eene groote geruststelling in de toekomst en kan U zonder zorg de tijd die U overblijft aan de Kunst wijden en op zien komen wachten of het al dan niet lukken wil; zoud gij daar die boel niet zoodanig kunnen inrigten dat het onderwijs wat gij daar geeft voor U zelve eene studie werd? bijv. geen voorbeelden meer, alles naar de natuur of naar gemaakte voorwerpen. hier in België zijn al die scholen op die wijze ingerigt en het is verwonderlijk de vooruitgang te zien, het is goed voor *alles*, het scherp het verstand en leerd overleggen.

En nu vriend mijn blaadje raakt vol, groet s.v.p. Uwe ouders van mij als ook Uwe zuster en overige leden der huishouding en ontvang wederkeerig de groeten mijner Vrouw; geloof mij verder

Uw zeer toegenegen Vriend
P. J. C. Gabriel.

[Aan Mevrouw Gesina Mesdag—van Calcar.]

Brussel, 22 Mei 1882.

Ma chère Elève!

.
Heb ik het U niet gezegt, dat die cromolitho veel genoeg zou doen en het zou mij niet verwonderen, dat de Heer Egenberger ¹⁾ er de voorkeur boven Uwe studien aan zou geven; trekt U dit echter niet aan, ik kan het mij best begrijpen, hetgeen gij werkte behoord niet onder het academische te huis. ZEd. heeft eene geheel andere gedachte over kunst; Egenberger is niet met zijn tijd mede gegaan (buitendien gij hebt het niet onder zijn toezigt gedaan), indien de man de oude meesters begreep en wat kunst is, zou hij daarin in U bewijzen hebben gegeven die drie jaren onder zijne lijding was; gaat stil uw gang en hebt vertrouwen in hetgeen ik U zeg, vraagt nimmer hoe een ander het deed of doet, tracht de natuur te doorgronden, *opserveer alles, tracht te leeren zien* en zoekt U zelve de gemakkelijkste weg om die met succes weer te geven; men kan uit de natuur verschillende keuzen doen, volgt die *het hart* U zegt, *waarvoor gij het meeste voelt*; — het zal lang zijn, zeer lang en het is moeilijk zonder steun van na-aperij er te komen, ik mag U alleen den raad geven: zoekt datgeene waar effect in zit, iets wat duidelijk iets zeggen wil, dan zult gij het eerste begrepen worden, neemt U in acht, bedwingt eene al te groote gevoeligheid en koopt eene groote dooses kout overleg; schilder groote studien van een *enkel voorwerp*, bestudeerd die tot in zijne nieren, en houd U verder bezig met

¹⁾ J. H. Egenberger (1822—'97), directeur van de Academie „Minerva” te Groningen, middelmatig historieschilder, in zijn tijd zeer gewaardeerd, een der voornaamste medewerkers aan de tusschen 1848 en '63 ontstane „Historische Galerij” van Mr. J. de Vos Jzn. te Amsterdam. Met Wijnveldt schilderde hij de „Kenau Hasselaar” in het Haarlemsche stadhuis.

kleineren die, van die groote zijn om in drie vloeken en een zucht, vergeeft mij die banale uitdrukking, *indrukken, voorbijgaande effecten*, op het doek te werpen. Opserveerd vooral goed de toon van elk voorkomend oogenblik, waardoor gij bewaard zal blijven eene fabrikante te worden en versterkt U vooral en onophoudelijk in datgene waarvan gij het meeste houdt (want onder het schoone is er altijd *een iets* waarvoor men de meeste sympathie heeft); houd U *daaraan*, opdat de leek U *daarin* en *daardoor* leert kennen en schilder vooral *niet alles even dik* in den verf; de natuur is wel vol maar niet in alles even vet; — hoe verder, hoe kleinder de behandeling moet worden, etc. etc., later wel eens meer daarover.

Ik geloof gaarne, dat gij nog eenige dagen vacantie neemt en is het geen Groninger kermes? wat zal Geesje dansen, weest maar voorzichtig geen kou te vatten; de geest moet eens uitrusten, somtijds ook broeit er iets wat er nog niet uit wil, enfin. Het is nog niet alles, om buiten te werken; gij doet wel, alleen te werken; — legt U toe op vormen. . . . Mijne vrouw laat U door mij wel hartelijk groeten, zij had de heele nacht van U gedroomd en was woedend op U zoo lang reeds te Brussel terug te zijn zonder haar opgezocht te hebben, want gij had er reeds twee portretten geschilderd! hoe komt een mensch er aan? . . . indien U lust heeft laat dan eens dikwijls iets van U hooren en mogt gij mij noodig hebben in raad of iets anders, disponeer over mij, geloof ons verder Uwe zeer toegenegene en liefhebbende vrienden

P. J. C. Gabriel & Echtg.

het nummer van ons huis is 331.¹⁾

[Aan dezelfde.]

Brussel 14 Juni '82.

Ma chère élève.

Vergeef mij dat ik zoo lang gewacht heb met U te antwoorden maar in de eerste dagen hadden wij alle avonden verhindering en toen (de 3de Juni) opende de tentoonstelling te Rotterdam, die ik ben wezen zien en slechts sinds Zondag terug ben en wij heden voor het eerst met zijn tweeën rustig aan de thetafel zitten waarvan ik dan ook gebruik maak (hoewel mijn hand erg beeft want ik heb mijn gras in de tuin gesneden en ben ik dat werk niet meer gewoon) om mij met U bezig te houden hetwelk buitendien dikwijls genoeg geschied want gij zijt veeltijds in onze gedachten. . . .

Ik heb van mijn reisje naar Rott: geen spijt, de Expositie is niet kwaad, er zijn goede schilderijen maar het licht is er zeer slecht, zoodat men er niet over kan oordeelen; ook de omstreken van Rott: die ik niet kende, zijn zeer mooi. — de Heer T. Mesdag is mij in zijn aldaar geëxposeerd landschap erg medegevallen, juist van toon en gebroken; ook op zijn atelier zag ik een goede aanleg, waar veel lucht in zat, maar het lijkt ook al op de Haagsche school, wat ik minder goed vind. Ik ben twee dagen bij ZEd. geweest, heb mij regt geamuseerd; buiten dat hij een best mensch is, ik mag hem regt gaarne, heeft hij eene prachtige collectie aquarellen en eenige schilderijen van de *eerste qualiteit* getuigen van goede smaak en dat hij ziet — maar óók, dat hij veel geld moet hebben, om ze te kunnen betalen. Zijn huis is mooi, rijk en met goede smaak gemeubeld, net genoeg — ik heb gemerkt dat zijn broeder, de zeeschilder, zijn huis laat vergrooten. ZEd. was naar Noorwegen — dus niet gezien.

Dus Groningen kan U niet meer bevallen, zijt gij nu reeds bedorven??

Ik geloof gaarne dat Hoogezand er regt lief uitziet en dat er wel iets voor mij te vinden is, alsook, dat het er bijzonder gezond voor keelziektens moet zijn en toch kunnen wij van Uwe vriendelijke uitnoodiging, om eenige tijd ten Uwent te komen doorbrengen,

¹⁾ Nl. van de Rue Rogier.

niet profiteeren; bedank uw Pa en Moe wel voor ons en zegt hun dat het ons niet aan lust mankeert, maar wel dat bezigheden (geen rentenier zijnde) mij beletten, van huis te gaan; er zijn overal nog Expositiën ophanden, en moet nog voor de Haagsche Aquarellen-Expositie druk werken, om zoodoende een beursje te maken om in het najaar mijne studiën, als altijd, te kunnen hervatten; wij hoopen echter van de vriendelijke uitnoodiging, ons door den Heer Mesdag gedaan om eenige dagen te Vries te komen logeeren, gebruik te kunnen maken en wij hoopen dan dat de gelegenheid of omstandigheden zoo zamen mogen loopen, van U te ontmoeten of te kunnen komen zien. Het was met veel genoegen dat ik hoorde dat Uw Pa en Moe ingenomen met Uw werk zijn en vinden dat gij goed vooruitging alsook dat de pensées reeds hunne plaats aan den wand vonden — nu dat is goed; hebt gij den Heer Egenberger nog geen cromolitho cadeau gedaan? appropo er is niets op Uw loten gevallen, hiernevens de lijst der uitgekomen nummers. Mijne lieve élève is nu zeker regt druk aan het werk niet waar? en heeft reeds eenige fraaye studiën geschilderd? het weër, hoewel wat koud en onstuimig, geeft schoone effecten; het is allerprachtigst buiten om te zien en ik wenschte wel rentenier te zijn, dan zou Geesje eens zien hoe spoedig ik met haar op de wandel zou zijn om met haar het schoone te bepraten en haar een steuntje in den rug te geven. Enfin later kan zulks misschien nog gebeuren. ik ben uitgepraat

[Aan dezelfde.]

Brussel, 3 July 1882.

Ma chère Elève.

Het is nu een maand geleden dat wij het laatst van Geesje nieuws ontvingen vandaar dan ook, bang zijnde ik van avond verhindering zou kunnen krijgen om aan mijne goede voornemens gevolg te geven, dat ik midden op den dag, niettegenstaande het geschreeuw om hulp mijner aquarellen en schilderijen, de pen opvat om U mijne lieve leerlinge een woordje van ons te doen hooren in de hoop van U omtrent Uzelve spoedig iets te mogen vernemen

Vandaag voor het eerst heeft het nog niet geregend, het is zachter in de lucht en er drijven mooie luchten, gij zult zeker er wel van profiteeren; het weërglas staat ook schooner zooals men zegt

Schilderd gij nog wel eens bloemen? het is nu het volle seizoen, de lust bekruipt mij dikwijls, nog eens een proef te nemen, maar ik heb geen tijd, ten minste in de eerste dagen is er geen goojen met den muts na

[Aan dezelfde.]

331. rue Rogier.

Brussel, 13 Juli 1882.

Ma chère Elève.

Uwe beide brieven zijn ons in goede orde ter hand gekomen en ik wil beginnen met U te bedanken ook namens mijne vrouw voor Uwe felicitaties met goede wenschen voor het overige gedeelte mijns levens

Zooals gij ons meld zijt gij te Vries en het schijnt U er best te bevalen; dat gij het er schooner vindt dan verleden jaar kunnen twee redenen voor bestaan: de eerste, dat gij beter ziet, ten tweede met buyig weer en bewolkte luchten is de natuur altijd op zijn schoonst; de eerste voor de harmoniste, de tweede voor de coloriste.

Gij vraagt ons, Geesje, of wij al niet kunnen bepalen wanneer wij komen, helaas nee! ik had gedacht zulks te kunnen doen, maar ik heb een zaak gemankeerd buiten verwachting, waarop ik dacht te kunnen rekenen¹⁾ en wat wij dachten voor ons naar

¹⁾ Blijkbaar een zinspeling op den verkoop van een schilderij.

buiten gaan te gebruiken; dat is een rib uit den schotel en wanneer daar geen redres aankomt, twijfel ik er hart aan, dat wij te Vries komen. Zoo ziet gij, waarde Geesje! dat hoewel artist zijnde en mooi wonen weinig beteekend en ik steeds een afhankelijk persoon van omstandigheden blijf, wat ik heel onbillijk vind voor zooveel gewerkt te hebben; gij zult dit later beter begrijpen, maar de jaarlijksche kosten die een artist (*steeds werkzaam zijnde*) aan lijsten, transporten, kisten etc. etc. heeft, zijn zoo enorm groot, dat hij al heel veel moet verdienen wil hij er een aardigheid van nemen, al was het dan ook maar alleen voor zijne studie. . . . Hoe gaat het U nu, komt gij met het werken weer op streek? wat mij aangaat, ben druk bezig aan het aquarellen — ik word er mager onder maar dat wil niets zeggen, indien zij maar goed worden, nog een acht dagen en dan moeten zij naar den Haag en dan! wat zullen die Haagsche Heeren er van zeggen? Zullen zij hoog genoeg gehangen kunnen worden of zal mijn streven beloond worden? — men leeft altijd tusschen hoop en vrees — het artisleven is vol wrijving, regt piquant, om er jalours van te zijn, houd maar goede moed Geesje, dan komt gij tot al die dingen. — Wat zou het schilderen een mooi iets kunnen zijn, indien veele dingen anders waren. . . . ik heb er twee nachten op geslapen maar het wil er nog niet in, die turfschuit wil niet aan de kant en ik weet niet hoe die aquarelle nog teregt komt. Zoo ziet gij Geesje dat een ieder op zijn beurd in verlegenheid kan zijn, bij U komt het er niet uit, bij mij het tegenovergestelde, ik geloof dat het eerste het verkieselijkste is. . . .

Wat mij aangaat ben gezond, maar ik heb het spleen. Weet gij wat dat is? dat is zoo iets, dat men wel in den grond zou willen kruipen.

Het is hier sinds een paar dagen regt mooi weêr, warm, het zonnetje doet mij goed, die nattigheid geeft rumattique waar ik weinig op gesteld ben. . . . er zijn ook hier bij de tuinman prachtige rozen, een genot om te zien en er de neus in te steken, dat is iets, waar ik geen naam voor kan vinden; jammer geen tijd te hebben om er eenige te schilderen; moeilijk is het ja, maar men komt tot iets. Met het landschap is het anders; om daarin tot iets te geraken, wat charme en waarheid bevat, behoort eene studie van een halve leeftijd voor en dan moet men er nog eene groote liefde bij hebben, zoo niet. . . . is er weinig aan. . . .

[Aan David Oyens te Brussel.]

Frankenslag, 1 Jan. 96
te Scheveningen.

Amice.

Eenige dagen geleden zag ik van U in een portefeuille van H. W. Mesdag eene prachtige Aquarelle van U, een schilder die zit te wassen, dat wil zeggen een die eene teekening in waterverf maakt; ik hoorde toen ook dat ge zeer ziek waard geweest en Brussel verlaten had om U in Gelderland te vestigen, — heden eene brief van Van Stralen¹⁾ ontvangende, spreekt hij over U en geeft mij Uw adres waarvan ik profiteer om U eens naar Uw gezondheid te vernemen en tevens U en Mevr. Oyens veel heil en zegen in het pas begonnen jaar toe te wenschen.

Wij hopen dat de Geldersche lucht U goed moge doen en weer spoedig de oude stevige vent van vroegere jaren moge worden. het is waar dat de jaren eene groote rol in ons zijn spelen en wij nu juist niet meer op die leeftijd zijn om over een paaltje te springen, maar men moet er soms de lust nog toe gevoelen, zooals men ook nog lust moet gevoelen om eens een kranig schilderij te schilderen, ofschoon de illusiën reeds lang vervlogen zijn; maar voor dat alles, zult ge antwoorden, behoort nog een grein van gezondheid toe, ja dat is zoo, wanneer die kiem ophoud nieuwe stengels te schieten, sterft ze langzaam weg. Maar ge hebt in Uw leven veel courage getoond, ge hebt met moed gedragen zoo dat ik U vandaag of morgen verjongd terug zal zien.

¹⁾ F. H. van Stralen, kanselier der Nederlandsche legatie te Brussel.

Ge zult uit mijn adres zien dat ik de Kanaalweg verlaat, ik kon daar niet meer werken door de gebouwde huizen vlak voor mijne deur — morgen zijn wij in een zandwoestijn, ontoegankelijk voor Equipage, maar toch een aristocratische buurt, de graaf van Regteren woont op de hoek waardoor ik hoop heb dat er binnen een jaar of drie wel een straatweg zal zijn. maar ik heb er een mooi atelier en een mooi vierkant gezellig huis, mooi uitzicht, zie er op en ondergaan van zon, maan, en sterren, — met storm uit 't N. W. alles uit de eerste hand, maar heb al naar gelang een dubbelde in en uitgang, zoo dat ik bij versperring van deuren steeds er eene vind om in en uit te gaan. maar dit alles is slegts provisor ¹⁾. het gaat met dat huis als met een waterlaars, na een jaar gedragen te zijn is hij meer waard dan twintig nieuwen in eene winkel. en nu vriend, neem ik van U afscheid met beleefde groeten aan Mevr. Oyen[s] en een handdruk aan U.

Gabriël.

[Aan J. A. Boland, graveur, werkzaam bij 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.]

Scheveningen, 12 Juli 1898.

Mijn waarde Colega Boland.

Hoe wel ik het zeer volhandig heb met een tweehonderdtal felicitaties te beantwoorden, wil ik U toch een paar regels toewiden, tot dat ik het genoeg zal hebben U persoonlijk op te zoeken. die feestdag ²⁾ is buitengewoon gevierd geworden, geforiseerd door vrienden die ik nu, van achteren gezien, niet genoeg danken kan. —

Ik herinner mij nu die dagen te Oosterbeek, een dolle tijd, maar er werd gewerkt — wat ik trouwens mijn geheele leven met tenarsitië ³⁾ gedaan heb. —

Het deed mij genoeg te hooren dat U getrouwd zijt en een gelukkig leven hebt. Ook ik ben getrouwd en wel sinds een 30tal jaren en waarvan ik geen enkele dag berouw heb gehad, moeilijk is mijn weg geweest — maar mijne vrouw heeft mij gesteunt en steund mij nog want, hoewel mijn kamer de 5 dezer vol vol rozen was, loopt er door mijn levenspad nog dikwijls een distel; wij willen echter hoopen nog lang genoeg te leven, dat het onkruid weggeruimd kan worden. —

de Uwe

P. J. C. Gabriel.

[Aan Fernand Patte, een van Gabriël's Brusselsche leerlingen.]

Schevéningue, 12 Juillet '98.

Mon Cher Patte.

Nous sommes très touchés de votre aimable lettre du 4 à l'occasion de ma 70 anniversaire de votre bon souhaits et appréciations en ma persone. ma fête a été plein de surprises, moi qui n' en voulais pas entendre parlé de s'en occuper, mais que voulez vous en est venu de tout coté de loin et de près, des fleurs, des fleurs qui m'engageaient de devenir fleuriste. je vous garanti ça vaut mieux que la palette et plus gai que des tableaux.

J'ai reçu plus que 200 filicitations en cartes, lettres, télégrammes et il faut que je les réponde. C'est comme vous dites, ma femme a beaucoup contribuer à que je suis, elle a eu soin de ma santé; conseiller, encourager etc. etc. enfin nous en savons tous — je suis content que cette fête est passée. Ça a été un jour de satisfaction pour moi et ma femme en était rayonnante. J'apprend avec plaisir que vous êtes de nouveau à la campagne pour étudier; voilà la seul manière avec tenassité de parvenir à être quelque chose; ça peut duré long temp mais celui qui vien tart est souvent le premier a cause qu'il a mieux aprofondi. C'est ici la question de vivre assez longtemps — veuillez me croire comme toujours plein d'amitiés pour mon ancien élève Ferd. Patte. Je lui serre cordialement la main.

Gabriel.

¹⁾ provisor.

²⁾ Zijn 70ste verjaardag.

³⁾ ténacité.

Schévéningue le 13 Dec. 1900.

Mon cher Patte.

C'est avec plaisir que j'ai lu votre lettre me donnant la sertitude que vous et votre aimable femme sont encore parmi les vivants et que vous vous portez tout les deux à merveille. Quant à nous ça vas assez bien. Cet année ci nous ne sommes pas allés à Paris voir l'Exposition. l'envie n' était pas assez grand et nous avons préféré d' aller à la campagne un peu comme rentiers, car je m'y suis coucher au soleil; travaillant très peu, j'ai assez rempli du papier. Nous ne sommes pas allés au de la frontière mais nous nous sommes tout même bien amusé — n'ayant pas pu aller aux Pyrenées. Je me réjouis de voir figurer ici à Pulchri Studio un des troncs d'arbres monstres que vous avez peint la-bas; peut-être que cela m'engage d'y aller voir l'année prochaine comme rentier, car je ne pense pas que je risquerais d'en faire un tableau de ce que je ne connais pas au fond par des longues études.

J'ai le regret de vous dire que je ne peut pas vous porter comme candidat pour le prochain ballottage à Pulchri (comme gewoon buitenlid), vue que je l'ai déjà refusé à d'autres artistes, même à mon élève Monsieur S *Je ne propose plus persone*; — je vous conseil de vous adresser au secretaire de la Société qui vous portera comme candidat; je vous donnerai ma voix et je travaillerai que vous aurez les voix les plus possibles.

Vous savez, vous n' avez d'envoyer vos études etc. à Pulchri Studio avec une lettre au secretaire Fl. Arntzenius avec votre demande.

Vous avez grand tort de ne pas envoyer vos ouvrages encadrés aussi simple que ça soit; pour trois ou quatre études ne coûte pas tant; enfin ce n'est pas mon affaire, vous devez le savoir.

Votre ami devoué

P. J. C. Gabriel.

P.S. Je n'ai pas le droit de chercher entre votre envoi les meilleurs — n' envoyez pas trot! ¹⁾

[Aan Thérèse van Duyl-Schwartz.]

Mademoiselle Thérèse Schwartz, ²⁾

Artiste peintre,

Haus Lichtenstein

Rüngsdorf bij

Godesberg.

Scheveningen, 28 Aug. '99.

Mijne waarde colega.

Ik zal er maar geen gras over laten groeyen en U dadelijk antwoorden, het doet ons zeer leed dat gij U niet lekker gevoeld, lijdende aan influenza en kiespijnen, dit laatste vind ik afschuwelijk waarschijnlijk omdat ik dit het beste ken en wenschen U van harte beterschap.

Verder moet ik U vertellen dat Uw drie stuks op de Teekenmaatsch. zeer goed geplaatst zijn — het portret v. Mevr. de Stuers heeft eene eereplaats, mijn contrefijtsel hangt aan de overzijde, à la rampe, in goede omgeving. Uw groote, de twee dames, hangt aan dezelfde kant, à la rampe, regts wanneer men de zaal inkomt. Het portret van Mevr. de Stuers wordt zoowel door het publiek als door de kunstbroeders zeer mooi bevonden, wat ook niet anders zijn kan; zoo ver als ik Mevr. d. S. ken, is de gelijkenis juist en ik vind het prachtig in kleur, zeer harmonis, vol gevoel en uitmuntend geschilderd; voor

¹⁾ trop.

²⁾ Thérèse Schwartz's prachtig portret van Gabriël in pastel werd o.a. laatstelijk geëxposeerd op de Jubileum-Tentoonstelling in het Stedelijk Museum te Amsterdam (Sept. 1923).

zoover als ik te weten ben gekomen vind men het mijne goed gelijkend; door de stand van de kop misschien wat vierkant en de kleur wat zoet, wat vrouwelijk; — dit zijn allen schilders-aanmerkingen, de Heer... L. S. maakte dezelfde opmerking in de kleur, hij had zulks wat mannelijker gewenscht, verder zeide hij, indien men U goed kent, is er geen enkele schilder hier die in staat is U gelijkenis beter te maken, (zij kennen zoo iets niet). Volgens Petermeyer (de gérant)¹⁾ is de opinie van het publiek zeer ten voordeele van dat portret. Wat Uwe twee dames aangaat, het geheel vind men wat hart van kleur in kleederdragt, wat Deutsch zou ik U zeggen — ik lees niet anders dan het Vaderland en men heeft tegenover mij nooit de complaisance om mij te zeggen of te geven de critieken die in andere bladen staan, ik loop ze ook niet na, ze zijn over het algemeen weinig van waarde, doordien de berigtgevers het publiek vertegenwoordigen; ze zien altijd door oogen van anderen of door die, die niet zien; het ongeluk is hoe meer kwaad er van iemand gezegt word, hoe gretiger over het algemeen de ooren zijn — men zeide mij dat Jaap Maris eens zeide: nous peignons pour un tas des imbéciles, — en nu is hij dood en de grootste vereerders van hem en zijn talent begripen hem het minste.

Het is hier ook erg warm geweest, vandaag is er verandering, de kranen van de Hemelsche Waterleiding waren heden morgen open — nu weer dicht, maar het heeft opgefrisch — Wij maken het gelukkig wel, heb eenige tijd neuralgie in tanden en kaken gehad. Wij zullen ons waarschijnlijk wel bij de opening v. d. Tentoonst. te Amsterdam ontmoeten, indien er niets in den weg komt, gaan wij 31 Sept. naar Antwerpen, van Dijk zien, en naar de Exp. in Gent en in Maline een paar dagen logeren — en nu, geachte vriendin, neem ik afscheid, mijne vrouw laat U door mij hartelijk groeten en ontvangt van Uw collega eene welgemeende handdruk;

votre bien Devoué
P. J. C. Gabriel.

ik hoor dat in de Tillegraaf een zeer mooi artikel over mijn conterfeitsel staat.

Gabriel's letters

by Dr. H. F. W. JELTES

With the brothers David and Pieter Oyens and with Willem Roelofs P. J. C. Gabriel belonged to the last members of the small colony of Dutch painters, who after Roelofs example settled in the Belgian capital between 1860 and 1870; these artists also made the longest sojourn in Brussels.

The letters of Gabriel, published in this number and dating from 1877 till the end of 1900, addressed to P. Stortenbeker, W. B. Tholen (who was his pupil in Brussels for some time), Mrs. Mesdag-van Calcar, Prof. Henri Hymans, David Oyens, the engraver, J. A. Boland, Fernand Patte (a Belgian painter) to whom he had given some lessons, and to Thérèse van Duyl-Schwartz, who made such a fine portrait of this artist in pastel, bear continual witness of his fond faithfulness to and his kindly interest in old friends and former pupils, of his stubborn perseverance in his work, often of his worries and his struggle to attain his self imposed artistic aims, of his disappointments and of the doubts, that used to pursue him, but also of his proud, undaunted continual efforts to keep pure the loft personal element in his work.

His own continual struggle inspires his good counsel to former pupils.

Besides these characteristics, these letters betray a constant desire for nature and how he liked to paint flowers, although he seldom came to do it.

They also contain his idea's on the manner in which exhibitions are criticised in the newspapers.

¹⁾ De welbekende beambte van Pulchri Studio gedurende een reeks van jaren.